

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI
PUBLICATIONS OF THE FACULTY OF LETTERS, ISTANBUL UNIVERSITY

İSLÂM TETKİKLERİ DERGİSİ

(REVIEW OF ISLAMIC STUDIES)

Kurucusu :
Ord. Prof. Dr. Z.V. Togan

Müdür — Editor
Prof. Dr. Mahmut KAYA

Prof. Dr. Nihad M. Çetin
Hatıra Sayısı

CİLD — VOLUME : IX

EDEBİYAT FAKÜLTESİ BASIMEVİ
İSTANBUL — 1995

1857 BÜYÜK HİND AYAKLANMASI VE OSMANLI DEVLETİ

Azmi ÖZCAN

Hindistan'da Babürlü İmparatorluğunun gerilemesiyle orantılı olarak hakimiyetini genişletip kuvvetlendiren İngiliz Doğu Hindistan Şirketinin takip ettiği siyaset, geleneksel Hind toplumunu derinden sarsmıştır. Ancak hakimiyet ve prestij kaybından dolayı Müslümanlar bir başka rencide oluyorlar ve en azından hissi planda daha çok etkileniyorlardı. Böylece XIX. yüzyılın ortalarına gelindiğinde İngilizler artık neredeyse Hindistan'ın tamamını ele geçirmiş ve bir zamanların büyük Babürlü hanedanı gerçekte İngilizlerin himmetiyle yaşar duruma düşmüştü. Fakat bu arada İngilizlerin uyguladıkları sosyal, ekonomik ve idari tedbirlerin yanı sıra gittikçe yoğunlaşan Hristiyan misyonerlik faaliyetleri yüzünden Hindu-Müslüman bütün toplum, adeta patlama noktasına gelmişti. Bu atmosfer içerisinde son olarak askerlerin tüfeklerinde kullanılan bazı fişeklerin yapımında Hindularca kutsal sayılan inek ve Müslümanların pis saydığı domuz yağından imal edilen 'gres yağının' kullanıldığı şeklindeki söylentiler, Hindistanlı sipahileri ayaklandırmaya yetmişti. Böylece ilk olarak Ocak 1857'de Kalkütta yakınlığında başlayan ünlü Sipahi Ayaklanması kısa sürede başka yerlerde sıçradı. Sipahiler Mayıs 1857'de Delhi'yi ele geçirip son ayaklanma bir anda yayılarak İngilizleri Hindistan'dan çıkarmaya yönelik millî bir harekete dönüştü. Önceleri zor durumlar yaşayan ve bir hayli de zaiyat veren İngilizler daha sonra dışarıdan gelen takviye kuvvetlerin desteği ile yavaş yavaş duruma hakim olmaya başladılar ve Eylül 1857'de tekrar Delhi'yi ele geçirdiler. Bu aynı zamanda yüzyıllardır Hindistanda hüküm süren Babürlü hanedanının sonu oldu ve Hindistan resmen ve fiilen İngiliz hakimiyetine girdi. Büyük ölçüde olayların sebep olduğu bir başka değişiklik de Hindistan artık İngiliz Doğu Hindistan Şirketinin yönetimin-

den çıkıp doğrudan Büyük Britanya imparatorluğuna bağlı olarak Londra'dan yönetilmeye başlandı (2 Ağustos 1858)¹.

1857 olaylarında Müslümanlar şüphesiz en aktif kesimlerden birisi idi. Ancak olayların sorumluluğu o günlerde tamamiyle Müslümanlara yüklenmişti. Günümüzde artık İngiliz ve Hindistanlı tarihçiler bunda çok büyük bir haksızlık ve yanlışlık yapıldığı ve olayların milli bir karakterde olup her kesimin katılımıyla devam ettiği noktasında hemfikirdirler². Halbuki ayaklanma bastırıldıktan sonra kurulan Askeri mahkemenin karar metninde yer alan şu cümleler ise sadece Müslümanları hedef almaktaydı :

«...Soruşturmalar neticesinde ortaya çıkan değişik şartlar ve gerçekleri dikkate alırsak [ayaklanma] ile ilgili bütün hususlarda daima Müslümanların tebarüz ettiğini görürüz. Mucizevi güçleri ve kerametleri olduğu iddiasıyla ortaya çıkan bir Müslüman din adamı -işbirlikçileri ve yandaşları ile bir Müslüman sultan- İran ve Türkiye gibi Müslüman ülkelere gönderilen gizli elçiler -bizim hakimiyetimizin sonunun geldiğine dair Müslüman kehanetleri bize halef olma iddiasında bir Müslüman idare- Müslüman fedailer tarafından son derece soğukkanlılıkla işlenen cinayetler- Müslüman hakimiyeti için yapılan Cihad- vicdansızca bütün bunları destekleyen Müslüman basın- ayaklanmayı başlatan sipahiler. Hinduizm, diyebilirim ki, hiç bir yerde temsil veya tebarüz ettirilmedi»³.

Bu ifadeler genelde İngiliz'lerin olaylara ve bu olayların müsebbibi saydıkları Müslümanlara bakışlarını ve kanaatlerini yansıtmaktadır. Bunun neticesinde keza İngilizlerin tavrı da son de-

1 1857 Hint ayaklanması ile ilgili çok sayıda ciddi araştırmalar mevcuttur. Mesela bkz. S. Nath Sen, *Eighteen Fifty-Seven*, Delhi, 1958; Thomas R. Metcalf, *Aftermath of Revolt*, Princeton, 1964; *A History of the Freedom Movement*, V, Karachi, 1957.

2 I. H. Qureshi, *The Muslim Community of the Indo-Pak Subcontinent*, Krachi, 1977, s. 264; J. Nehru, *An Autobiography*, London, 1949, s. 460; P. Hardy, *The Muslims of British India*, Cambridge, 1972, s. 70.

3 Kaye and Mallison, *History of the Indian Mutiny of 1857-1858*, London, 1888, V, app. C, s. 340.

rece acımasız olmuştur. Olayların sorumluluğunun tamamen Müslümanlara yüklenmesi İngilizlerin öteden beri onların saldırgan, militan ve tehlikeli oldukları şeklindeki şüphelerini de doğrulamaya yetmişti. Böylece çok geçmeden İngilizler adeta bir intikam hırsıyla harekete geçtiler. Öyleki İngilizlerin gadrinden Müslümanların hemen her kesiminin payına düşeni aldığı görülür. Çok sayıda insan savunma hakkı bile verilmeden anında vurulmuş bir o kadar idam edilmişti. Keza Müslümanların toprakları ve bütün varlıkları da ellerinden alındı. Özellikle Delhi'de günlerce süren baskı ve zulüm yaşanmıştı. Bu arada toplumun önderleri konusunda olan ulema tamamen susturulmuş ve bir kısmı da idam edilmişti. Kurtulabilen bazıları ise çareyi Hindistan'dan kaçmakta bulmuşlardı. Netice olarak 1857 sonrasında Hindistan Müslümanları hemen her sahada son derece kötü ve acınacak bir duruma düştüler. Artık ne kendilerine ne de başkalarına bir güvenleri kalmıştı. Kısacası toplum tamamiyle çözülme noktasında idi. Ayaklanma sonrasında artık Hindistan'da İslam hakimiyetinin son kalıntıları da ortadan kaybolmuştu⁴.

Yukarıda sözü edilen askerî mahkeme karar metninde dikkati çeken bir şey daha vardır ki o da «*Türkiye'ye gizli elçi gönderme*» iddiasıdır. Her ne kadar Osmanlı kaynaklarında buna dair bir bilgiye rastlanmamış olsa da İngiliz ve Hindistan kaynakları ayaklanma öncesinde Hindlilerin Osmanlı Devletinden yardım ve destek aradıklarını bildirmektedir. Buna göre ayaklanmanın en önemli liderlerinden olan Nana Sahib'in, Azimullah Han isimli bir temsilcisi destek bulmak gayesiyle çıktığı Avrupa seyahati sırasında Kırım ve İstanbul'a da uğramış ve bazı Osmanlı devlet adamları ile görüşmüştür. Ancak böyle bir irtibat söz konusu olmuş olsa bile bundan bir netice çıkmadığı açıktır⁵.

Buna mukabil, yine İngiliz ve Hind kaynaklarına göre, ayaklanma başladığı zaman İngilizler durumu kontrol edebilmek için

4 Bu durum genelde İngilizler tarafından da ifade edilmektedir. Mesela bkz. W. Hunter, *The Indian Musalmans*, Calcutta, 1945, s. 143, 144; G. F. J. Graham, *The Life and Work of Syed Ahmed Khan*, London, 1909, s. 12; Ayrıca Bkz. I. H. Qureshi, *Ulama in politics*, Karachi, 1972, 183.

5 Roberts, *An Eye Witness Account of the Indian Mutiny*, Delhi, 1984, s. 239, Moinul Haq, *The Great Revolution of 1857*, Krachi, 1958, s. 68; I. H. Qureshi, *Ulama.*, s. 205.

Osmanlı halifesinin Hindistan Müslümanları üzerindeki nüfuz ve prestijinden son derece etkili bir şekilde faydalanmışlardır. Şöyle ki; İngilizler Sultan Abdülmecid'den İngiliz'lerle kendisinin dost olduğu ve Kırım Savaşında Osmanlı Devletine yardım ettiklerini bu yüzden de Müslümanların İngiliz'lerle savaşmaması gerektiği yolunda bir irade temin ederek bunu Hindistan'ın hemen her yerine yaymışlardır⁶. Bizzat o günleri yaşayan insanların ifadelerine göre iddia edilen bu irade bütün camilerde de okutturulmuştur⁷. Keza 1880'lerde Haydarabad Başbakanı olan Salar Cang'ın şu ifadeleride aynı şeyi doğrulamaktadır.

«Merhum babam İngilizlerin Müslümanları kendi saflarına çekebilmek ve ayaklanmayı bastırabilmek için Hilafetin bütün nüfuzunu yoğun bir şekilde kullandıkları hususunda sık sık beni temin ederdi. Bu şekilde Osmanlı Devletinin Kırım Savaşından dolayı İngilizlere olan borcu tamamen ödenmiştir»⁸.

Salar Cang'a göre bu kullanma o derece etkili idi ki, aksi halde İngilizlerin ayaklanmayı bastırabilmeleri pek mümkün olamazdı ve belki de Hindistan'daki bütün Avrupalılar öldürülebilirdi. Zira «Halifenin müdahalesi ile bir çok savaşçı Müslüman birlikte İngilizlere destek verdiler».

Şu ana kadar Osmanlı Arşivinde böyle bir iradenin varlığını gösterir kayıtlara rastlanamadı. Ancak Bab-ı Ali'nin ve Sultan'ın ayaklanma sırasında ve sonrasındaki tavırları yukarıdaki ifadeleri destekler mahiyettedir. Buna göre Bab-ı Ali İngilizlerin Ayaklanmayı bastırabilmek için Hindistan'a acilen göndermeyi düşündükleri birliklerin Mısır ve Kızıldeniz'den geçişlerine izin vermiştir⁹.

6 Ebul Kelam Azad, *Khilafat and Jazirat-ul Arab*, (Ing ter. M. A. Qadi), London, 1963, s. 35; Syed Mahmud, *The Khilafat and England*, Patna, 1922, s. 80.

7 «Bugün dahi (1922) ayaklanma sırasında camilerde okunan Sultan'ın fermanını bizzat işitmiş olan binlerce Müslüman hala sağdır», Khawaja Kemaluddin, *India in the Balance, British Rule and the Caliphate*, Woking, 1922, s. 123.

8 Salar Jang, «Europe revisited», *Nineteenth Century*, Aralık, 1987, London, s. 503.

9 *Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Irade Hariciye, 7906, (1274).*

Konu ile ilgili İngiliz Dışişleri Bakanlığında İstanbul'da ki İngiliz Büyükelçiliğine çekilen telgrafta şöyle denilmektedir. «Mısır yoluyla Hindistan'a asker gönderebilmek bizim için çok önemlidir. Bâb-ı Âli'den izin iste... Bu iznin verileceğinden hiç şüphemiz yoktur»¹⁰.

Bu arada Delhi'nin tekrar İngilizler tarafından ele geçirilmesinden dolayı Bâb-ı Âli memnuniyetini ifade etti. Ali Paşa hatta bu vesile ile İngiliz hükümetine bir tebrik mesajı gönderdi¹¹. Keza Sultan Abdulmecid Ayaklanma sırasında zarar gören İngiliz askerler ve aileleri için açılan yardım fonuna 1000 'Lira Sterling'lik bir bağış yaptı¹². Ancak Büyükelçi Redcliffe'nin 2 Aralık 1857' tarihli raporu bu gelişmeler yani Sultan ve Bâb-ı Âli'nin Hindistan olaylarına karşı tutumu hakkında daha detaylı bilgiler vermektedir.

«Çoktan beri Majesteleri sultan'ın bizim Hindistan davamıza gösterdikleri dostane anlayış ve özellikle Mısır'dan askerlerimizin sevkiyatına mücade ettikleri için teşekkür etmek istiyordum. Benim ve hükümetimin ne kadar müteşekkik olduğumuzu ifade ettikten sonra, Sultan'a bir kısım Müslüman tebalarının Hindistan'da Kraliçe adına görev yapmak için gönüllüler oluşturma tekliflerinde bulduklarından bahsettim ve böyle bir iyi niyet gösterisinde, Kırım savaşında İngiliz askerlerinin hizmetlerinin yanı sıra Majesteleri Sultan'ın İngiliz-Hindistan yardım fonuna yaptıkları bağışın da etkili olduğunu söyledim. Majesteleri cevaben İngiliz hükümeti ve halkına

10 Earl of Clarendon'dan, Redcliffe'ye, Ekim, 1857, *Public Record Office, London, (PRO), Foreign Office (FO), 78/1271*. İngiliz Hükümeti bunun için Bâb-ı Âli'ye teşekkür etti, bkz. *BOA, Irade Hariciye, 7906*. Bununla birlikte bazı teknik güçlükler yüzünden İngilizler bu yolla asker sevketmekten vazgeçtiler. Y. H. Bayur, *Hindistan Tarihi*, III, Ankara 1950, s. 317.

11 İngiliz hükümeti Delhi'ni geri alındığını ve ayaklanmanın bastırıldığını Bâb-ı Âli'ye bildirdi. *BOA, Irade Hariciye, 7903*, Lef, 1; Bâb-ı Âli'nin memnuniyeti için bkz. Redcliffe'den Earl of Clarendon, 28 Ekim, 1857, *Hindistan National Archives, (NAI), Foreign Department (FD), political, 9 Aralık, 1857*, no. 45.

12 *BOA, Irade Hariciye, 7750, 7802*, Lef, 1, 2, BOA.

karşı dostluk duygularını ifade etti ve yaptığı şeyin kayda değer bir iş olmadığını söyledi. Daha sonra devamla şöyle dedi: “Müslümanların İngilizlere karşı kendisinin duygularını paylaşmadıklarını düşünürsem hak-sızlık etmiş olurum. Müslümanlar Kırım savaşında Kraliçenin ordusunun yaptığı yardımı unutmuş olamazlar. Artık Müslümanlık ile Hristiyanlık arasında düşmanlık söz konusu değildir ve tebası da en az kendisi kadar Hindistan’da isyancıların sebep olduğu vahşeti alentlemektedirler.” Sultan’a göre, eğer biz İslâmiyeti Hristiyanlıkla değiştirmeye teşebbüs etmiş olsaydık durum farklı olurdu ve aynı iyi niyet sergilenmezdi¹³.

Dikkat edilirse bu rapordan bir kısım Osmanlıların İngilizler adına Hindistan’a gitmeyi bile düşündükleri anlaşılmaktadır. Keza raporun son cümlesi de Osmanlı devletinin Hindistan’daki olaylar hakkında yanlış veya eksik bilgi sahibi olduklarına işaret etmektedir. Öte yandan Osmanlı’nın tavrı ve nihayet Sultan’ın yaptığı bağışın İngiltere’de uyandırdığı yankıları da Londra’daki Osmanlı Büyükelçisi Kostaki Paşa’dan öğreniyoruz.

«Hind vukuâtında fedâ olanlar için taraf-ı eşref-i hazret-i padişahîden ihsân buyurulmuş olan bin lira sterline dair şehri hâlin yirmi yedi tarihiyle irsâl buyurulan tahri-rât-ı telgrafiye-i nezâretpenâhileri ahz [olundu]. Mebâ-liğ-i mezkûrenin teslimi dünkü gün icra olunarak hava-disi gerek Londra ve gerek İngiltere’nin memâlik-i sâire-sinde münteşir olamamış ise de Morning Post ve Taymiş (Times) ve Londra’nın sâir başlıca gazeteleriyle Deyli-nevs (Daily News) gazetelerinde yazılan fıkralarda lef-fen takdim ile kesb-i fahr eyler. Ve herhalde işbu inâyet-i celîle-i padişâhînin bil-cümle İngiltere tarafından kemâl-i muhabbet ve memnûniyetle kabul olunacağı ve vaktiyle verilmiş politikaca bir büyük inâyet olduğundan ziyâdesiyle te’sirât-ı hasene hâsıl edeceği hususla-

13 «Extractofa Dispatch from Lord Stradford de Redcliffe», 2 Aralık, 1857, NAI, FD, Secret 2 Ocak 1858, no. 45 Bkz. ek 1.

rına itimâd-ı acizânelerimi beyan ederim. Vâkıa vukûât-ı mezkûreden İngiltere'de akrabayı taallukâtını gayb ve telef etmemiş hiç bir büyük familya olmadığından ihtilâlâle baş olanların müslüman mezhebinde olması hakkında şikayetlere âgâz olunmuş ve İngiltere gazeteleri dahi bu vakitten beru umûmen bu madde-i isyanıyeyi Müslüman mezhebine hamî itmeğe başlayarak Devlet-i Âliyenin düşmanları İngilterelünün muhabbetini celb için bu vakadan istifade edecekleri derkâr bulunmuş olduğu halde istimân almış olan âdemlerle kadın ve çocuklar hakkında istimal olunan taadiyât-ı zâlimâne ve telefât taraf-ı eşref-i hazret-i padişâhîden ne derecelerde takbîh olunduğunu isbat ile beraber efkâr-ı nâssı ta'dil etmek için metbû'-ı mufahhamız velinimet-i bî-minnetimiz efendimiz hazretlerinin zikr olunan ihsân-ı mülûkâneleri pek sırasında zuhura gelmiş olduğunun arz ve beyanı vesile-i teccid-i ubudiyet add olunmuştur¹⁴.

...Lord Klarendon'u (Clarendon) ancak dünkü gün görebildim. Hind ihtilalinde feda olanlar hakkında taraf-ı eşref-i hazret-i mülûkâneden ihsan buyurulan atıyye-i seniyyeden dolayı kendisünün ve kâffe-i İngiltere kabinetosu azasının memnuniyetlerini beyan etmiş ve bundan bizzat haşmetlü Kraliçe hazretleri dahi fevkal-gâye kesb-i mahzûziyet eylemiş olduğundan taraf-ı zahirüşşeref-i hazreti padişâhiye arz ve tebliğine himem-i nezaretpenâhîleri masrûf buyurulmak üzere Zât-ı vâlâ-yı âsâfânelerine iş'âr etmekliğimi iltimâs eylemiştir. Zât-ı şevketsimât-ı hazret-i mülûkânenin işbu ihsân-ı şehinşâhîleri İngiltere memâlikinin kâffesinde me'mulden pek ziyade olarak te'sirât-ı hasene istihsâl idüb bil-cümle gazetelerde kemâl-i sitayiş ve senâ ile neşr olunmakta olduğu dahi ilaveten makâl iderim...¹⁵.

Şehr-i hâlin onaltıncı günü görmüş olduğum Lord Palmerston Hindistan vukûâtında düçâr-ı felâket olan-

14 *BOA, Trade Hariciye*, 7802, lef 1. (4.09. 1857), bkz. ek 2.

15 *Aynı Yer*, lef 2. (1. 10. 1857).

lar için taraf-ı eşref-i hazret-i padişâhiden ihsân buyurulan atıyye-i seniyyeden dolayı bizzat kendisinin ve İngiltere devletiyle milletin teşekkürâtını cânib-i âli-nezaretpenâhâlerine iş'âr etmecliğimi iltimâs itmiş ve zât-ı şevketsimât-ı hazret-i mulûkânenin bu maddede zuhura gelen böyle bir eser-i micenn-i seniyyeleri asâkirin devlet-i metbuası aleyhine vâki olan ihtilâliyle kadın ve çocuklar hakkında icrâ eyledikleri mukâtele madde-i feciasını ne derecelerde takbîh buyurduğunu isbat ideceği misüllü zât-ı mâ'delet sıfat-ı cenâb-ı padişâhiyi kendi mezheplerinin en büyük reisi add itmekte bulunan Hindistan ahâlisinin efkârına mücib-i selâmet olacak te'sirat-ı hasene hasıl eyleyeceği derkâr olmasıyla İngiltere devletine derkâr olan niyât-ı hâlisâ ve efkâr-ı dostane-i cenâb-ı mulûkâneye bir delil-i alenî bulunduğunu dahi ilâve-i makâl eylemiztir...»⁶⁶

Bu raporlarında Kostaki Paşa Bâb-ı Âli'nin ve Sultan'ın tavrının İngilizler tarafından çok takdir edildiğini ve bunun da iki devlet arasında ki münasebetlere olumlu tesir edeceğini beyan etmektedir. Yine burada dikkat çeken diğer bir nokta ise bizzat İngiltere Başbakanı'nın, Osmanlı Sultanı'nın Hindistan Müslümanları üzerinde «*kendi mezheplerinin en büyük reisi*» yani Hâlife olarak ciddi bir nüfuzu olduğunu belirtmiş olmasıdır.

Öyle anlaşılıyor ki bu olaylar sırasında Osmanlı Devleti'nin tavrını belirlemesinde etki eden iki önemli faktör var idi; birincisi, gelişmeler hakkındaki bilgi kaynakları; ikincisi de, Osmanlı Devletinin İngiltere ile olan ilişkileri.

İlk olarak, Bâb-ı Âli'nin Hindistan'daki olaylar hakkında en azından anında karar verebilmesi için gereken bilgileri başlıca iki kaynaktan sağladığı görülüyor. Bunlar İstanbul'daki İngiliz Büyükelçiliği ile Londra'daki Osmanlı büyükelçiliğidir. Tabiatıyla buralardan gelen bilgiler itibariyle İngiliz kaynaklı olacağı için gelişmeler tek taraflı olarak meşru bir idareye karşı gayri meşru bir isyan şeklinde aksettirilerek hep İngilizlerin haklılığı vurgulanmıştır. Öyleki mesela Bâb-ı Âli'nin ayaklanma sonrasında Müslü-

manların uğradığı zulümlerden o sıralar hiç haberi olmadığı gibi, Hintlileri bu noktaya getiren sebepleri de bildiği pek söylenemez. Bu noktada Sultan Abdülmecid'e söylediği rapor edilen şu sözler oldukça ilginçtir: «*Eğer İslamiyeti Hristiyanlıkla değiştirmeye teşebbüs etmiş olsaydınız durum farklı olurdu ve aynı iyi niyet gösterilmez idi*». Belki kelimenin tam anlamıyla İngilizler böyle bir şeye açıkça teşebbüs etmediler ama neticede ortaya çıkan şey Hindistan'da Müslüman hakimiyetinin artık son bulup yerine Hristiyan hakimiyetinin geçmesidir. Tabii bu arada oldukça yoğunlaşan Hristiyan misyonerlik faaliyetlerini de zikretmek gerekir ki zaten ayaklanmaya etki eden sebeplerden birisi de bu idi. Sonuç olarak bu hususta Bâb-ı Âli'nin bir bilgi kaynağı problemi olduğu açıktır. Ancak o günkü şartlarda bunun bir bakıma kaçınılmaz olduğunu da kaydetmek gerekir. Her ne kadar Osmanlı devletinin Hindistan'da kendi konsoloslukları var idiyse de, aradaki mesafe uzaklığı yüzünden zamanında haber alabilmek mümkün değildi¹⁷.

İkinci olarak, Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu şartlar ve İngiltere ile olan ilişkileri esasen başka türlü hareket etme imkanı bırakmıyordu. Zira bir taraftan çok kısa bir süre önce sona eren Kırım savaşında İngilizlerle beraber savaşmış ve akabinde imzalanan Paris Anlaşması (1856) ile İngiltere Rusya'ya karşı Osmanlı İmparatorluğunun toprak bütünlüğünün garantörlerinden birisi olmuştu¹⁸. Ayrıca içeride bütün hızıyla uygulanmakta olan Tanzimat'ın başarıya ulaşabilmesi için İngilterenin desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bütün bunlar dikkate alındığında Bâb-ı Âli'nin ve Sultan'ın Hindistan'daki olaylar sırasında başka türlü davranabilmesinin pek mümkün olmadığı da görülür. Kaldı ki İngilizler'in Mısır'dan asker sevkıyatı ile ilgili olarak «*bu iznin verileceğinden hiç şüphemiz yok*» demeleri de buna açıkça işaret etmektedir.

17 Osmanlı Devleti Hindistanda ilk konsolosluklarını 1849'da Kalküta ve Bombay'da açtı. *BOA, Şehbender Defteri*, I, 1802-1829, s. 41-42; *NAI, FD, Political*, 10 Şubat, 1849, no. 1-8; Bu konuda karar için bkz. *BOA, Bâb-ı Âli Evrak Odası, Sadaret Amedi Kalemi*, 4-25, 28. 5. 1264 (1849).

18 Paris Anlaşması için bkz. N. Erim, *Siyasi Tarih Metinleri*, Ankara 1953, s. 340-353.

Extract of a Dispatch from Lord Stratford de Redcliffe 25/1058 marked confidential, and dated Constantinople December 2nd 1857.

Having asked permission to wait upon the Sultan, I was admitted to a private audience yesterday. I had long wished to thank His Majesty in person for the cordial sympathy which he had shown to our cause in India, and especially for the sanction he had given for the passage of Her Majesty's troops through Egypt. Illness and other circumstances had obliged me to postpone this duty. After stating this, and expressing the thanks of Her Majesty's Government, I mentioned the offers which had been made by some of the Sultan's Mussulman subjects to raise troops for the Queen's service in India, and I ascribed such demonstrations of good-will on their part, not only to the experience acquired of that service in the late contingent and irregular Corps commanded by British officers, but principally to the example afforded

by His Majesty's magnificent donation to the Indian relief fund:

The Sultan in reply professed sentiments of the most friendly character towards the British Government and people. He would take no merit, least of all any exclusive merit, for the course which he had pursued. I judged, he said, the Mahometans unfairly, if I did not consider them as entertaining his own sentiments towards England. They could not forget the assistance afforded them by Her Majesty's Forces in the late war; animosity was no longer indulged between Islamism and Christianity; his subjects, no less than himself, condemned and abhorred the atrocities committed by the Mutineers in India, and they rejoiced at the successes obtained by Her Majesty's arms. Had we attempted to substitute Christianity for Islamism, the case would, he said, have been different, and the same good-will would not have been manifested by them in our favor.

İngiltere Büyükelçisi Lord Stratford de Redcliffe'nin Ayaklanma hakkında Sultan Abdulmecid'le görüşmesinden sonra Londra'ya gönderdiği raporu.
Kaynak : Hindistan Milli Arşivi FD. Secret. 20 cak. 1858, no. 1910.

